

Tamási Béla

btamasihu2002@yahoo.com

Földi László

foldi.laszlo@zmne.hu

A KÖZÚTI VESZÉLYES ANYAGSZÁLLÍTÁS 2009. ÉVI TAPASZTALATAI SOMOGY MEGYÉBEN

Absztrakt

A térségi közúti veszélyes anyagszállítások száma az M7 autópálya országhatárig történt meghosszabbításával jelentősen megnőtt. A közúti veszélyes anyagszállításra vonatkozó szabályzók változásai nagymértékben segítik az ellenőrző tevékenységet. A veszélyes anyagszállítást koordináló és ellenőrző tevékenységet folytató szervek alapvető feladata a szállítmányokra vonatkozó előírások rendszeres ellenőrzése, a hiányosságok feltárása és a szükséges intézkedések megtétele. Tevékenységükkel hatékonyan elősegítik a lakosság és a környezet védelmét. A cikk célja, hogy bemutassa a veszélyes áru szállítmányok ellenőrzésének elmúlt évi eredményeit és tapasztalatait Somogy megyében.

The number of road transportation of dangerous goods in our county grew up significantly with lengthening the M7 highway to the frontier. The changes in the regulations concerning road transportation of dangerous goods help the controlling activities. The fundamental tasks of the coordinating and controlling organs of dangerous goods transportation are frequent checks of regulations concerning dangerous cargo, revelation of deficiencies and taking necessary actions. Their activity greatly helps the protection of the population and the environment. The aim of this paper is to present the controlling results and experiences concerning road transportation of dangerous goods in Somogy County last year.

Kulcsszavak: *közúti veszélyes anyagszállítás, ellenőrzés, hiányosságok feltárása, intézkedések megtétele, lakosság- és környezetvédelem ~ road transportation of dangerous goods, control, revelation of deficiencies, taking actions, population and environment protection*

BEVEZETÉS

Somogy megye geográfiai elhelyezkedése mellett, az M7 autópálya országhatárt elérő megépítése, a veszélyes anyagok közúti szállításának számszerű emelkedését eredményezte, elsősorban a nemzetközi (tranzit) szállítások esetében. A közúti veszélyes anyagok szállítások (továbbiakban ADR¹) jelentős növekedése és a szállítás összetett kockázati viszonyai, szorosabb hatósági felügyeletet igényelnek, mely igény mind társadalmi, mind kormányzati szinten jelentkezik. A Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság és a Nemzeti Közlekedési Hatóság Dél-Dunántúli Régió Somogy Megyei Kirendeltsége kiemelt figyelmet fordított ez irányú tevékenységére. Ezt támasztja alá a 2009. évben végzett hatékony felkészülési és ellenőrzési tevékenység, melyekre az eddigieknél még fokozottabb igény jelentkezett.

I. A VESZÉLYES ÁRUK KÖZÚTI SZÁLLÍTÁSÁVAL KAPCSOLATOS JOGI SZABÁLYOZÁS 2009. ÉVI VÁLTOZÁSAI

2009-ben jelentős változás történt a veszélyes áruk közúti szállításának ellenőrzésével kapcsolatos jogi szabályozás területén. A módosítás az ADR szabályzat mintegy 15%-át érintette és módosítás mind a kilenc részben található. Legjelentősebb ezek közül a környezetre veszélyes árut szállító járművek jelölésének kiegészítése, az új mentességi forma az „Excepted Quantities” és vannak olyan változások is, melyek az eddigi előírásokat tovább szigorítják, mint az LQ²-s szállításoknál a jelölés vagy a fuvarokmányban való feltüntetés.

A közúti közlekedésről szóló **1988. évi I. törvény** (továbbiakban Kkt.) a katasztrófavédelmet legérzékenyebben érintő módosítása, hogy 2010. január 1-jét követően a beszedett bírság már nem az eljáró hatóságot (többek között a katasztrófavédelmi hatóságot) illeti, hanem a központi költségvetés központosított bevételeit képezi.

A Kkt. egyik újdonsága, hogy nincs helye bírság kiszabásának, ha a jogsértő cselekmény elkövetése óta egy év eltelt (egy éves elévülési határidő került alkalmazásra). Pontosítja a törvény, hogy a bírságot a rendelkezés megsértéséért felelősnek kell megfizetnie és amennyiben többen felelősek, úgy felelősségük arányában szankcionálják őket, ha pedig ez az arány nem állapítható meg, a bírságon egyenlő arányban osztoznak. Szintén új elem, hogy mentesül a felelősség alól a bírságfizetésre kötelezett, ha a szabálysértés a működési körén kívül eső elháríthatatlan ok, vagy olyan esemény miatt következett be, amelyet nem látott, vagy láthatott előre. A módosítás eredményeként megszűnt a magyar járművek visszatartási lehetősége a bírságfizetés kikényszerítésére, ez a lehetőség csak a külföldi járművek esetében alkalmazható.

Változások következtek be a bírságolás rendjét szabályozó jogszabály (az **57/2007 (III.31) Korm. rendelet**), a bírságolás rendjéről szóló rendelet vonatkozásában, miután hatályon kívül helyezték és helyette 2009. augusztus 01-től a 156/2009 (VII.29) Korm. rendeletben, részben átalakított formában és tartalommal megjelent az új szabályozás. Az új bírságrendelet a korábbiakhoz képest több területet eltérően, illetve részletesebben szabályoz. Meghatározza a veszélyes áruk szállításával kapcsolatos azon jogszabályokat, melyek be nem tartása, a későbbiekben sorolt bírságtételek valamelyikének kiszabását vonhatja maga után. Megállapítja továbbá az egyes bírságolással érintett cselekmények elkövetéséért felelőssé tehető körét, illetve – 1 millió forintban – maximalizálja a „halmazati bírságok” összegét, azaz az egy ellenőrzés során feltárt több jogsértő cselekmény esetében együttesen kiszabható bírság mértékét. Az új bírságrendelet szerint az augusztus 1-jét megelőzően elkövetett szabályszegések esetében is az új bírságrendelet előírásait kell alkalmazni, amennyiben a

¹ Accord Européen Relatif au Transport International des Marchandises Dangereuses par Route

² Limited Quantity

bírság mértéke, illetve a bírság legmagasabb mértéke tekintetében az új rendelkezés kedvezőbb rendelkezést állapít meg, mint a korábbi bírságrendelet.

A hatósági munkában nagy változásokat, és emellett többlet feladatokat hozott a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló **2004. évi CXL.tv.** (továbbiakban Ket.) módosítása. A Ket megszünteti az „udvarias levél” kategóriáját. Ennek megfelelően a hatóság döntése kétféle lehet: az ügy érdemében határozatot hoz, vagy az eljárás során felmerült minden más kérdésben végzést bocsát ki.

A Ket. áttér a határidők munkanapokban történő számítására, így például az ügyintézési határidő 22 munkanap lett, mely az eljárás megindításának napján kezdődik, és meghosszabbítani 1 alkalommal 22 munkanappal lehet. Az ügyintézési határidőn belül a hatóságnak nem csupán a döntést kell meghoznia, hanem intézkednie is kell a döntés közlése iránt. Az ügyintézési határidő túllépése esetén az eljárás lefolytatásáért fizetett illetéket a hatóság megfizeti az ügyfélnek – ha illetékmentességben részesült az ügyfél, a hatóság a meg nem fizetett illetéket a központi költségvetésnek fizeti meg – saját költségvetése terhére. Az új Ket. értelmében már nincs mérlegelési lehetősége a hatóságnak, ha az ügyfél nem fizeti be az eljárási illetéket felhívás ellenére sem, az eljárást köteles megszüntetni.

A módosítás óta az elsőfokú hatóság feladata dönten a fellebbezéssel együtt benyújtott, a fellebbezési eljárásban való költségmentességre irányuló kérelemről, mellyel összefüggésben az elsőfokú hatóság vizsgálja a fellebbezési eljárási illeték meglétét is, és az elkésett fellebbezést érdemi vizsgálat nélkül végzéssel köteles elutasítani. Az elkésett fellebbezés miatt előterjesztett igazolási kérelem elbírálása szintén az elsőfokú hatóság feladata.

A fentiekén túl jelentős még a két legutóbbi változás, a **KRESZ** módosítása, illetve a Ket. módosítása nyomán kiadott **80/2009.(XII.29) KHEM** rendelet.

A KRESZ módosítása mindenki számára nyilvánvaló módon rendezte a katasztrófavédelmi hatóság jogkörét a járművek megállítása, illetve a közúti forgalom irányítása tekintetében. A KRESZ a forgalom irányítására és a közúti jelzések, és forgalmi szabályok felülbírálására vonatkozó (KRESZ 6.§ (1)-(3) bekezdés) jogosultságokat kiterjesztette a katasztrófavédelmi hatóság közúti ellenőreire.

A 80/2009.(XII.29) KHEM rendelet a Ket. módosításában testet öltött azon kormányzati szándék, amely a kis hibák tekintetében az első alkalommal mulasztók esetén kellően „toleráns”. Ennek megfelelően a Ket. 94.§ (1) bekezdés a) pontja taglalja a figyelmeztetés jogintézményét, míg a Ket. 94.§ (2) bekezdése meghatározza azokat az eseteket, amikor kizárt e jogintézmény alkalmazása. A Ket. 94.§ (2) bekezdés b) pontja alapján kiadott 80/2009.(XII.29) KHEM rendelet – a 2.§ (5) bekezdés b) pontjában – ennek megfelelően szabályozta a veszélyes áruk közúti szállítása során elkövetett szabálytalanságok tekintetében azon mulasztások körét, melyeknél az eljáró hatóság nem mérlegelhet, és szankcióként nem élhet figyelmeztetéssel, kizárólag bírságot szabhat ki. Ezek a már említett új bírságrendelet (156/2009. (VII.29.) Korm. rendelet) 5. mellékletének 1-33. sorában foglalt (azaz a régóta ismert és alkalmazott 1/2002 (I.11.) Korm. rendelet I. és II. kockázati kategóriájába tartozó) mulasztások.

Az ADR ellenőrzések és bírságolások során a jogalkalmazási és a bírósági tapasztalatoknak megfelelően a területi szervek számára folyamatosan aktualizálni kell a belső szabályzókat a módszertani és eljárási gyakorlat egységes kezelése érdekében, illetve a jogalkotók felé jelezni szükséges a jogszabály módosítására vonatkozó javaslatainkat.[6]

II. A KÖZÚTI VESZÉLYES ÁRU SZÁLLÍTÁS ELLENŐRZÉSE

A Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság a 2009. évben a korábbi évekhez hasonlóan – a Nemzeti Közlekedési Hatóság Dél-Dunántúli Régió Somogy Megyei Kirendeltségével, a rendőrség, illetve a vámhatóság illetékes szervével egyeztetve, valamint önállóan is – folyamatosan tervezték és hajtották végre az ellenőrzéseket. Az igazgatóság szakemberei az elmúlt év során 54 alkalommal vettek részt közúti ellenőrzésen, ami az előző évhez képest növekedésnek mondható.

A közutakon történő megjelenés növekedésében szerepet játszottak a bevezetett hatékonyságnövelő intézkedések, az ellenőrzési lehetőségek növekedése, valamint az igazgatóság munkatársai ellenőrzési gyakorlatának bővülése, továbbá a törvényi változásig, a beszedett bírságok felhasználhatóságának ösztönző ereje.

Közúti szállítmányok ellenőrzése

A Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság szakemberei jelentős erőfeszítéseket tettek az ellenőrzések rendszeresebbé tételére, az ellenőrzések mennyiségének növelésére.

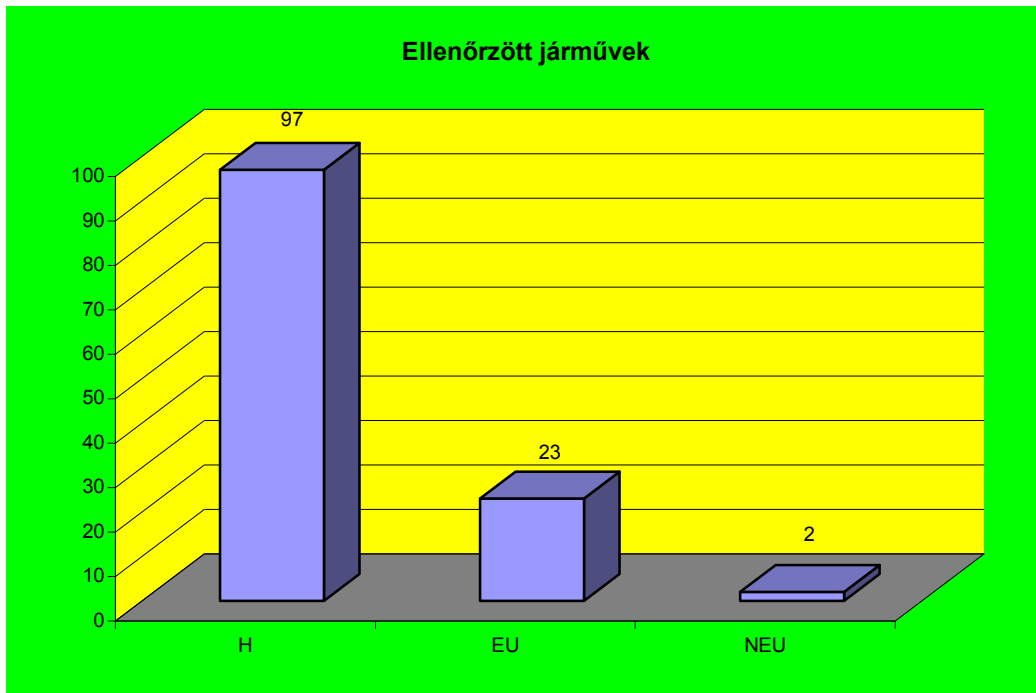
Az ellenőrzési alkalmak számának növekedése mellett, az összes ellenőrzött gépjárművek száma szintén emelkedést mutat. 2009-ben 122 db veszélyes árut szállító gépjárművet ellenőriztek, mely a közutak biztonsága szempontjából jelentős mértékű. (lásd 1. sz. ábra) Az adatok a veszélyes árut szállító járművekre vonatkoznak, ezen túlmenően azonban az úgynevezett fekete fuvarok kiszűrése érdekében az elmúlt évben mennyiségében közel 300 db olyan, nem jelölt járművet is ellenőriztek, melyek nem szállítottak veszélyes árut. A nem jelölt járművek vizsgálata során több esetben került feltárára olyan szállítás, ahol veszélyes árut szállítottak a vonatkozó előírások betartása, illetve annak mindennemű szándéka nélkül.

Az ellenőrzések hatékonyságát többek között befolyásolja az ellenőrzés helyének, idejének megválasztása, a forgalom nagysága. Előfordul, hogy az ellenőrzés ideje alatt nem, vagy csak kevés számú veszélyes árut szállító jármű közlekedik, kevés ellenőrzésre alkalmas helyszín van, amit a szállító cégek elkerülnek, mihelyst tudomást szereznek az ellenőrzésről. Ezt kiküszöbölni csak az ellenőrzések gyakoriságának növelésével, illetve az ellenőrzés helyszínének gyors, többszöri változtatásával lehetséges.

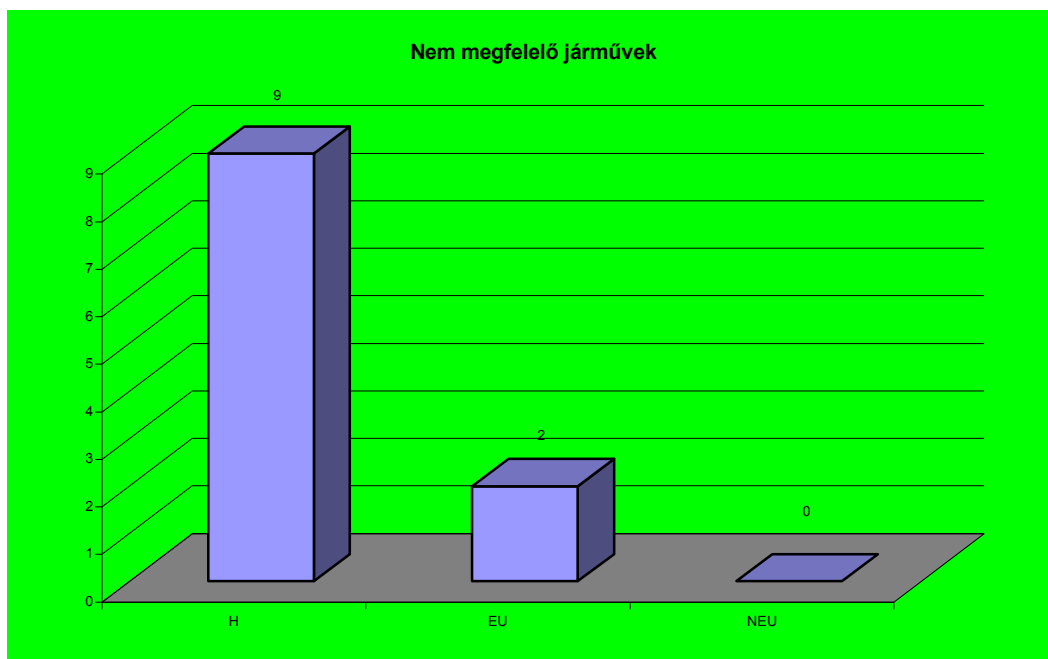
A katasztrófavédelmi ellenőrzések jelenléte a közutakon a továbbiakban is kiemelkedően fontos feladatot jelent, amely nagymértékben hozzájárul a közlekedés biztonságának növeléséhez. (lásd 2. sz. ábra)

Az ellenőrzött 122 gépjármű közül – melyek nemzetiség szerinti aránya 80% belföldi, 17,5% EU tagállam és 2,5% nem EU tagállam– közel 3,5%-nál tartak fel a szakemberek hiányosságot. A magyar szállítók 9%-a, a külföldi szállítók 1,1%-a nem felelt meg valamilyen szempontból az előírásoknak [1].

Az elmúlt évekhez képest csökkent a tapasztalt hiányosságok száma mind a belföldi, mind a külföldi szállítók körében.

1.sz. ábra
2009-ben ellenőrzött járművek száma Somogy megyében
Forrás: SMKI³

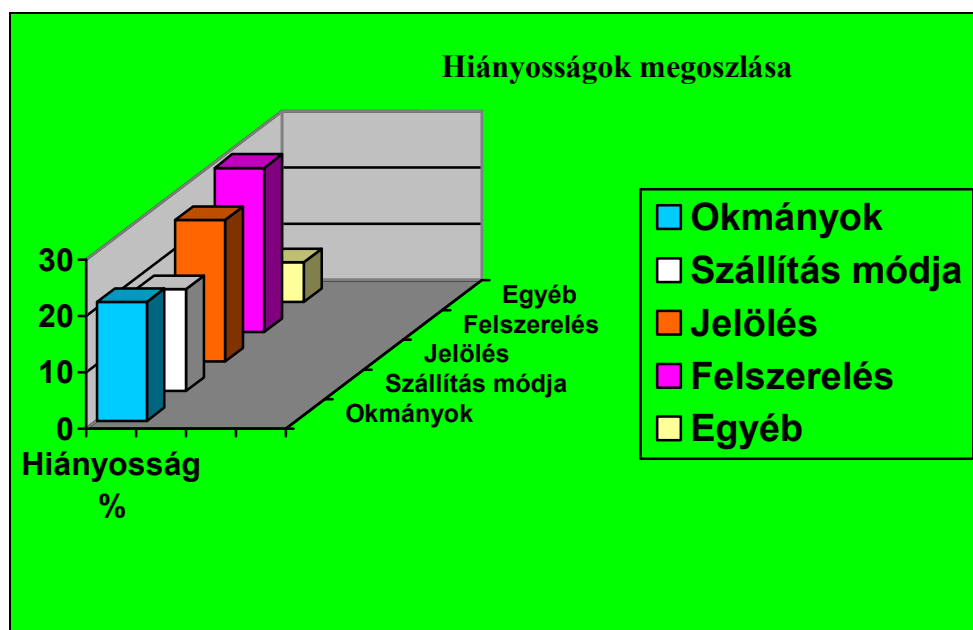

2.sz. ábra
A veszélyes anyagot szállító járművek „Nem megfelelőisége ” Somogy megyében,
2009-ben Forrás: SMKI

³ Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság

Az elemzések szerint a nemzetközi fuvarozásban résztvevő nagyobb hazai cégek és vállalatok veszélyes árut szállító járművei az ADR szabályainak és előírásainak többnyire megfelelnek, jelölésük szabályos, kiegészítő felszerelésekkel, tűzvédelmi eszközökkel rendelkeznek. A 2009. évben tapasztaltak alapján – hasonlóan az előző évhez – a legtöbb hiányosság a belföldi fuvarozást vállaló kisebb hazai vállalatok, illetve az Európai Unióból származó külföldi cégek gépjárműveinél fordult elő. Számos hiányosság volt a mentességi határ alatti mennyiséggel szállítók körében. Ezen esetekben a szállítók rendszeresen úgy végezték a szállítást, mintha egyáltalán nem vonatkozna rájuk semmilyen ADR szabály. A hibák sokszor halmozottan jelentkeztek.

A szabálytalan szállítások számának stagnálása arra vezethető vissza, hogy a közlekedési morál, a szállítói fegyelem ugyan mutat pozitív változást, viszont a növekvő jelenlét a közutakon, a hatékonyság növelő intézkedések, valamint a nem jelölt járművek fokozottabb ellenőrzése előhozza azokat a látens hibákat, hiányosságokat is, amelyek eddig nem kerültek az ellenőrök látókörébe.

3.sz. ábra

A hiányosságok százalékos megoszlása Somogy megyében, 2009-ben

Forrás: SMKI

A leggyakrabban előforduló hibák (lásd 3.sz. ábra):

- a fuvarokmányok nem megfelelő vezetése,
- a tűzoltó készülékek hiánya vagy érvényességi idejének lejártja,
- a rakományrögzítéssel kapcsolatos hiányosságok,
- az írásbeli utasítás hiánya,
- a járművek, illetve a küldeménydarabok nem szabályos jelölése, bárcázása,
- a védőfelszerelések és a figyelmeztető jelzőeszközök hiánya,
- utas szállítása

Regionális ellenőrzések

A több megyében – az elkerülő útvonalakon is – egyszerre tartott ellenőrzések a korábbiakhoz képest növekvő számban kerültek végrehajtásra. Az ellenőrzéseken részt vettek az érintett régiók katasztrófavédelmi igazgatóságai, a Nemzeti Közlekedési Hatóság regionális szervei, a

megyei rendőr-főkapitányságok területileg illetékes szervei, az Autópálya Rendőrség, valamint esetenként a vám- és pénzügyőrség és a hivatásos önkormányzati tűzoltóságok szakemberei.

Az elvégzett regionális jellegű ellenőrzések tapasztalatai egyértelműen azt jelzik, hogy még a társszervek részvétele nélkül is indokolt ilyen jellegű ellenőrzések sűrűbbé tétele, miután ellenőrizetlen elkerülő út nem lévén, több olyan veszélyes áru szállítmány került ellenőrzés alá, mely az ADR egyetlen előírását sem tartotta be. A regionális jellegű összehangolt ellenőrzések hatékonysága a közúti közlekedés biztonsága szempontjából megkérdőjelezhetetlen, ezért a közös ellenőrzéseket a későbbiek során is célszerű szorgalmazni és rendszeressé tenni.

Telephelyi ellenőrzések

Somogyban az év folyamán telephelyi ellenőrzésre 15 esetben került sor és egyben a telephelyeken lévő gépjárművek ellenőrzése is végrehajtásra került. Bebizonyosodott, hogy a telephelyi ellenőrzésekkel a szabálytalanságok nagy része megelőzhető, ezért a telephelyi ellenőrzések fokozása szükséges.

A telephelyi ellenőrzéseket az is indokolja, hogy feltehetően a SEVESO szabályozás hatálya alóli mentesítés érdekében az üzemeltetők egy része veszélyes anyagaikat rendezetlen helyzetű ipari parkokban és kisebb telephelyeken igyekeznek elhelyezni.

A hatékonyság növelése érdekében szükséges a veszélyes áruszállításban részt vevők (feladók, szállítók, csomagolók) felmérése, melynek kiindulási alapjául részben a saját adatbázisaink (veszélyes hulladékszállítók, SEVESO-s üzemek, ellenőrzött járművek üzemeltetői, feladók), illetve részben a társhatóságok (közlekedési hatóság, környezetvédelmi hatóság) adatbázisai szolgálhatnak.

III.SZANKCIONÁLÁSI TEVÉKENYSÉG

A 2009. évben a Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság a korábbiakhoz képest, jóval nagyobb tapasztalattal bírt a veszélyes áruszállítással kapcsolatban végrehajtott önálló ellenőrzés és szankcionálás (bírságot) területén. A 2009. augusztusában bevezetett jogszabályváltozásokkal a kiszabható bírság maximális összegét ügyfelenként egymillió forintban korlátozták.

A 2009. év során Somogy megyében összesen 6 db bírsággal összekapcsolt határozat került kiadásra. A bírságot következtében 1 500 000 Ft bírság került megfizetésre. [2]

IV.VESZÉLYES HULLADÉKOK ORSZÁGHATÁRT ÁTLÉPŐ SZÁLLÍTÁSA

Az országhatárt átlépő hulladékszállításról szóló 180/2007. (VII. 3.) Korm. Rendelet előírása szerint a hulladékok behozatala, kivitele és átszállítása során hatóságként az Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főfelügyelőség jár el. A főfelügyelőség a Somogy megyén áthaladó veszélyes hulladék behozatala, kivitele és átszállítása esetén a hulladék szállítására vonatkozó eljárásáról értesítette a Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóságot. A legnagyobb mennyiségben akkumulátorokat, illetve szerves oldószereket, lúgokat szállítottak. A szállítások során végrehajtott ellenőrzések hiányosságot nem tártak fel.

V. VESZÉLYES ÁRU SZÁLLÍTÁS SORÁN BEKÖVETKEZETT BALESETEK

A területi szervek részére pontosabb és az egyes részletekre is kiterjedő konkrét szabályozást ad az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság belső intézkedése annak érdekében, hogy a veszélyes áruszállítási ellenőrök az esetlegesen bekövetkezett balesetokról megfelelő módon és időben értesüljenek, illetve a balesetek kivizsgálása szabályszerűen megtörténjen. 2009. évben, Somogy megyében veszélyes anyag szállítás során baleset nem következett be. [3] [4] [5] [6]

ÖSSZEGZÉS

A 2009. évre vonatkozó ADR ellenőrzések Somogy megyei tapasztalata, hogy emelkedett az ellenőrzött gépjárművek száma és javult az ellenőrzések során a hibafeltárás hatékonysága. Az elmúlt évek statisztikai adatait figyelembe véve megállapítható, hogy a magyar és külföldi szállítók esetében sem a hibás szállítások, sem az egy gépjárműre vetített szabálytalanságok aránya nem változott jelentős mértékben, amely az ellenőrző hatóságok határozott fellépésének és a szállításban résztvevők önkéntes jogkövetésének eredménye. Tapasztalat, hogy egyre kevésbé lehet elkerülni az ellenőrzéseket, így a hiányosságok egyre inkább a hatóságok látókörébe kerülnek. Ezért a hatósági tevékenység végrehajtása során további hatékonyságnövelő intézkedések bevezetése szükséges. Ezeket két alapvető területen látom szükségszerűnek.

A **személyi állomány ismeretének bővítése**, az ellenőrzések feldolgozása, a nemzetközi törzsekben eredményesen alkalmazott „Tapasztalat Feldolgozó Rendszer” átvételével növelhető. A rendszer, az ellenőrzések tapasztalatainak „úrlapon” történő rögzítését követően számítógépes hálózaton keresztül valamennyi katasztrófavédelmi igazgatóság részére rendelkezésre áll. Ehhez kapcsolódik a megfelelően feltöltött, időszakosan frissített, az igazgatóságok és a környező országok bevonásával „Adattár” elkészítése.

A **technikai, technológiai fejlesztés** elengedhetetlen. Sajnos napjaink világválsága csökkent a modernbb technikai eszközök beszerzését. Ennek ellenére, az ADR bírságokból befolyt összeget a K+F projektekbe kell fektetni. A nemzetközi piac, vevő a tárgyban fellelhető újdonságokra, kutatási, technikai és technológiai eredményekre.

A jogi szabályzók a 2009-es év során több alkalommal változtak, nem éppen a tevékenységet ösztönző irányába. Ennek ellenére a jövőben is a legfontosabb feladat, hogy az ellenőrzési számok mellett azonos súlyt kell kapnia az ellenőrzések minőségének, a hiányosságok feltárásának és a hatékonyság fokozásának. Ezeknek a lehetősége Somogy megyében biztosítottak látszik.

Hivatkozások:

- [1] Dr Vass Gyula tü. ezds: A katasztrófavédelmi szervek veszélyes áru szállításának ellenőrzésével kapcsolatos tapasztalatai a 2009. évre vonatkozóan.
http://www.vedelem.hu/files/UserFiles/File/konf2010/adr/ADR_ell_%20tapasztalatok_2009.pdf Letöltve: 2010. május 10.

- [2] Dr Hoffman Imre: A 2009. évi katasztrófavédelmi ADR ellenőrzések és bírságolások végrehajtásának tapasztalatai
<http://www.vedelem.hu/letoltes/tanulmany/tan247.pdf> *Letöltve: 2010. május 25.*
- [3] Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság: Jelentés a veszélyes áru szállítások ellenőrzéséről 2009/I.negyedév
- [4] Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság: Jelentés a veszélyes áru szállítások ellenőrzéséről 2009/II. negyedév
- [5] Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság: Jelentés a veszélyes áru szállítások ellenőrzéséről 2009/III.negyedév
- [6] Somogy Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság: Jelentés a veszélyes áru szállítások ellenőrzéséről 2009/IV. negyedév